

جهاد تبیین امامت

دکتر امیر رضایی
استاد دانشگاه و محقق
مؤلف و مترجم آثار امام رضایی

● یادگاری از جنس طلا

از رخداد‌های مهم زندگی حضرت ثامن الحجج^(ع) هجرت تاریخ‌ساز از مدینه به مرو است؛ با توجه به اینکه نیشابور یک مرکز بزرگ علمی در آن دوران بوده، بیشتر مدت اقامت حضرت در این شهر بوده است و

بنا بر روایات بیش از دو ماه در نیشابور اقامت داشتند. هنگام ترک شهر برخی بزرگان به محضر امام رسیده و عرضه داشتند: از مامی‌گذاری و حدیثی از پیامبر^(ص) برای مامی‌گویی و امام نیز حدیث معروف سلسله‌الذهب را برای آن‌ها بیان کردند و فرمودند: این حدیث را من از پدرانم نقل می‌کنم و سپس تک به تک پدران خویش را برشمرند تا به پیامبر^(ص) و نهایتاً خدایرسیند...

بنابر گزارش‌های تاریخی در مدت حضور امام رضا^(ع) در مرو و نیشابور شاید بیش از ۳۰ هزار پرسش و موضوع در محضر امام مطرح شد و امام بخشی از آن‌ها را با آیات قرآن، بخشی را با احادیث پیامبر^(ص) و برخی را با احادیث خود و پدران بزرگوارشان بیان کردند. لذا بی‌تردید حضرت علی بن موسی الرضا^(ع) عمده‌ترین نقش را در گسترش حدیث نبوی و بازتعریف حدیث در جامعه اسلامی داشته‌اند.

در آن دوران بیشتر مردم به ویژه مردم مرو دریافت‌ه بودند که علی بن موسی الرضا^(ع) بسیار متفاوت تر و فزاتر از مأمون است که به عنوان خلیفه رسول خدا^(ص) و رهبر جامعه حکومت کند! جالب آنکه وقتی قرار بود با امام رضا^(ع) بیعت کنند اما با مأمون بیعت کردند، حضرت انتقاد کردند و فرمودند: این شکل بیعت نیست و مردم هم تعجب کردند که چگونه مأمون که خود را رهبر جامعه می‌داند از سنت رسول خدا^(ص) بی‌خبر است و امام رضا^(ع) که ولیعهد او و شخص دوم است، آگاه‌تر است! شرایط به گونه‌ای بود که امام توانستند جایگاه امامت و ائمه^(ع) و نقش آن‌ها را بیان کنند.

● زیباترین تبیین‌ها درباره امامت

در «مسند امام رضا^(ع)» در حدیث ۳۳ نقل است که امام رضا^(ع) فرمودند: «پیامبر گرامی^(ص) فرموده‌اند: هر که دوست دارد زندگی‌اش چون زندگی من باشد و مرگش چون مرگ من و به بهشتی که خدا مرا وعده کرده است، وارد شود باید چنین و چنان باشد. هر که می‌خواهد به حیات و ممات دست پیدا کند، باید ولایت علی بن ابیطالب^(ع) و اوصیای پس از او را بپذیرد، آن‌ها شما را هدایت کرده و هیچ‌گاه شما را وارد گمراهی و چاه سرگردانی نمی‌کنند.» بدون تردید با ارزش‌ترین سرمایه حدیثی ما درباره امام و جایگاه امامت، از امام رضا^(ع) است در حالی که ایشان در دستگاه خلافت محصور و محدود بودند و اجازه تبلیغ و ترویج نداشتند. اما با دقت و ظرافت و گستردگی توانستند جایگاه امامت و ائمه^(ع) را به مردم معرفی کنند و یکی از بزرگ‌ترین افتخارات ما به حضرت رضا^(ع) این میراث گران بهاست.

● چرایی اقبال مردم به تبیین‌های رضوی

آنچه که باعث شد سخنان امام رضا^(ع) تا این حد در بین مردم رواج پیدا کند و این قدر این موضوع برجسته شود، انطباق و استنادات امام به قرآن کریم است. قرآن حبیب... عروه الوثقی و میثاقی مشترک بین همه مسلمانان است، بنابراین وقتی که امام درباره ائمه^(ع) و صفات آن‌ها و ضرورت امام و حضورش در همه اعصار صحبت می‌کنند همه این‌ها را به آیات قرآن کریم و احادیث پیامبر استناد می‌دهند، از این رو، امام رضا^(ع) تنها در مقام تبیین نبوده‌اند بلکه در مقام استدلال و احتجاج نیز برآمده‌اند. به عبارت دیگر، این چنین نبوده که امام در بین شیعیان خود و کسانی که به آن حضرت ارادت داشته و ایشان را معصوم می‌دانسته‌اند، سخن گفته باشند بلکه ایشان ناگزیر بوده‌اند با استناد به قرآن و حدیث نبوی که مورد قبول همه مسلمانان است، جایگاه امامت را به این کمال و زیبایی تبیین کنند.

بردار

و بخوان

امام رضا(ع) و کرامت انسانی

سمانه رضوانی از امام رئوف و مولای سرزمین خراسان هر چه بخوانیم و بگوییم کم است. که ما خراسانی‌ها تا اید مدیون امام رضاییم. اینکه نگاه ایشان به مسائل مختلف چگونه بوده است هم نوعی عرض ارادت و عشق به آستان ایشان است. یکی از این راه‌ها شناخت آرای فکری و اندیشه‌ای ایشان است. حضرت در مورد کرامت انسان و شأن او صحبت‌های عمیقی داشته‌اند و همچنین کرامت انسان در قرآن، به عنوان یک اصل آفرینش در نظر گرفته شده و امری که با سرشت انسان تنیده شده است. در بسیاری از متون دینی به این نکته پرداخته شده است که با چه رفتارهایی انسان می‌تواند خودش را به قله کمال انسانیت برساند و در شأن انسانی خود آن‌گونه که پروردگار عالم او را خلق کرده است رفتار کند، اما اینکه کرامات و جایگاه اصلی انسان چیست یکی از دغدغه‌های انسان‌های حقیقت جو بوده است. از این رو با مراجعه به اهل بیت نبوت^(ع) به دنبال این بوده‌اند که آنچه خداوند در قرآن کریم از کرامت انسانی بیان می‌کند چیست و با چه کارهایی به دست می‌آید. قرآن کریم در سوره اسراء آیه ۷۰ شأن و منزلت انسان را این‌گونه بیان کرده است، «و لقد کرمنا بنی آدم و حملنا هم فی البر و البحر و رفقنا هم من الطیبات و فضلناهم علی کثیر ممن خلقنا تفصیلاً، ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم، و آن‌ها را در خشکی و دریا بر نشانندیم، از چیزهای پاکیزه روزی‌شان کردیم و آن‌ها را بر بسیاری از آفریده‌های خود برتری آشکار دادیم.» در کتاب «امام رضا^(ع) و کرامت انسانی» نویسنده کوشیده است تا با استفاده از احادیث و روایت‌های به جای مانده از ائمه^(ع) به خصوص امام هشتم^(ع) پاسخ مناسبی به این‌گونه سؤال‌ها بدهد.

محمد حکیمی در این اثر می‌کوشد با استناد به آیات و روایات منزلت و کرامت انسانی را یادآور شود. نویسنده در مقدمه درباره کرامت انسانی آورده است: بها دادن به انسان‌ها و باور کرامت انسانی تنها یک شعار نیست، که در سخنرانی‌ها از آن گفته شود و در عینیت و عمل دیده نشود. باید آن چنان بود که در سراسر زندگی پیشوایان و امام رضا^(ع) شکوفا شده است. چنان‌که امام باقر^(ع) فرموده است، باید انسان‌های گرفتار را رهایی بخشید و مشکلات آن‌ها را برطرف کرد و راه زندگی مادی و معنوی آن‌ها را هموار ساخت و این احیای انسان‌ها و توجه به کرامت انسانی است، نه بناهای مجمل و پرهزینه مذهبی برپا کردن و به ناپسانمانی‌های جامعه و مردم توجه نداشتن.

این اثر

برشی از کتاب:

در حاکمیت زمامداران معصوم^(ع) حقوق انسان‌ها و پاسداری از کرامت توده‌ها، از برنامه‌های اصلی دولت اسلامی و امامت الهی است. در برخی از این تعبیرها ژرف بنگرید تا اصالت کرامت انسانی به نیکی روشن شود. به راستی و در عینیت و عمل، حاکم اسلامی و پیشوای مسلمانان، برای مردم مونسی غمگسار است و برای زدودن دردها و رنج‌ها برنامه دارد و دست نفوذی‌ها و دشمنان دوست‌نمارا کوتاه می‌کند و به ناپسانمانی‌هایایان می‌دهد. مردم نیز باور دارند که امام برای آن‌ها چون پدری مهربان است و برای دفاع از حقوق آن‌ها به راستی فداکاری می‌کند تا همه مردم به آسایش و آرامش دست یابند و دشواری‌های زندگی را کنار زنند و کرامت انسانی خویش را باز یابند.

شهرانه نیوز
شماره ۴۴۴
تیرماه ۱۴۴۴
۱۳۴۳ هجری قمری

۱۴

شهرانه نیوز

چند پیشنهاد برای اینکه چهارشنبه را با یاد امام رضا^(ع) بگذرانیم

قرار بی قراران در آستان دوست

حمیده ذاکری| شاید شنیده باشید که هر یک از روزهای هفته به یکی از ائمه معصوم^(ع) منتسب است تا به این وسیله ما در طی هفته این بزرگان را یاد کنیم. در میان آن‌ها چهارشنبه به امام کاظم^(ع)، امام رضا^(ع)، امام جواد^(ع) و امام هادی^(ع) اختصاص دارد. مهم آن است که درباره زیارت امام رضا^(ع) از نظر زمانی روایت داریم که چهارشنبه روز زیارت ایشان است و رعایت این موضوع خاص در فضیلت زیارت حضرت تأثیر دارد و خوب است که این موضوع را در ذهن داشته باشیم. بیشتر دوستداران ایشان سعی می‌کنند در این روز خودشان را به صحن و سرای حضرت برسانند یا از راه دور سلام و صلوات خدمتشان عرض کنند.

آغاز روز با سلام به حضرت رضا^(ع)

امام علی^(ع) توصیه هایی برای صبح هنگام خروج از منزل بیان کرده اند، یکی از کارهایی که ایشان می‌فرمایند این است که به ما چهارده معصوم^(ع) به نام، سلام دهید و این سلام به ما را تکرار کنید. بنا به این توصیه خوب است که ما اهالی مشهد و دوستداران امام بزرگوار روزمان را با نام و یاد خدا و سلام بر ایشان آغاز کنیم و هنگام خروج از منزل این‌گونه شروع مبارکی داشته باشیم.

هدیه‌ای که سودش برای ماست

همه ما دوست داریم به عزیزانمان هدایایی بدهیم، شاید تابه‌حال به ذهنتان نرسیده باشد که می‌توانید در طی روز هدیه‌ای را برای امام هشتم^(ع) تدارک ببینید. یکی از این هدایا می‌تواند تلاوت روزانه قرآن باشد. می‌دانید که تلاوت روزانه قرآن یکی از عادات همیشگی علی بن موسی الرضا^(ع) است. شما می‌توانید با این کار هم به توصیه ائمه^(ع) درباره تلاوت روزانه قرآن عمل کنید و هم ثواب آن را به این امام بزرگوار هدیه دهید. هدیه کردن ثواب خواندن قرآن به امام، از آن دسته هدیه‌هایی است که سودش برای هدیه‌دهنده، بیشتر از هدیه‌گیرنده است.

روزی که رنگ زیارت گرفته است

طبق آدایی که از بزرگان دین رسیده است، علاوه بر همه ساعت‌ها و روزها، در روزهایی از سال بر زیارت امام رضا^(ع) تأکید و توصیه شده است. ایامی که در آن زیارت ایشان از دور و نزدیک مستحب و سفارش شده است. خوب است در تقویمتان این روزها را علامت‌بزنید تا در طول سال آن‌ها را فراموش نکنید و در آن روزها ارادتتان را به حضرت به هر شکلی که در توانتان هست، نشان دهید.

زیارت از راه نزدیک یا دور

همان‌طور که می‌دانید معمولاً زیارت در حرم ائمه معصومین^(ع) انجام می‌شود. برای زیارت از دو کلمه استفاده شده است، دو کلمه «قرب» و «بعد» (نزدیک و دور). بزرگان می‌خواهند همه افراد را متوجه اهمیت انجام زیارت کنند که اگر در نزدیک حرم هستید، به حرم مشرف شوید و اگر از آن دور هستید و در هر جای دنیا زندگی می‌کنید، به آن روز به عنوان روز زیارتی مخصوص امام رضا^(ع) توجه داشته باشید.

چه ادعیه‌ای بخوانیم

درست است که نحوه و کیفیت زیارت بستگی به شرایط و امکانات زائر دارد، اما اگر امکان داشته باشد، زیارت‌های معروفی همچون زیارت جامعه، زیارت امین... و زیارت مخصوص به ایشان خوب است با یک سلام که به صلوات خاصه امام رضا^(ع) مزین است از ایشان یاد کنید. به تعبیر بزرگان، هر سلام در صلوات‌ها خود یک زیارت کامل است.

نمازت را به زیارت پیوند بزن

اعمال عبادی روزانه فرصتی برای یادآوری ائمه معصوم^(ع) هستند. با پیوند نام و یاد ایشان به این اعمال، هم آن‌ها را با برکت‌تر، هم به رسم اولیای خدا عمل می‌کنیم و با پیوند اعمال عبادی مانند نمازهای روزانه‌مان به حضرت رضا^(ع)، به نوعی آن‌ها را بیمه می‌کنیم. به جز این، همان‌طور که می‌دانید ما در انتهای نماز به پیامبران و اولیا و عبدهای صالح خدا سلام و درود می‌فرستیم. خوب است پس از نماز نیز به سنت گذشتگان دست بر سینه بگذاریم و به ائمه اطهار^(ع) سلام بدهیم. به جز این می‌توانیم با خواندن نمازهایی که به نام این حضرات است، به ایشان متوسل شویم و این‌گونه نمازهایمان را به زیارت پیوند بزنیم.

روشنا

امیرالمؤمنین^(ع)؛

الْخَبَرُ الْقَصْبُ فِی الدَّارِ رَهْنٌ عَلٰی خَرَابِهَا

وجود یک آجر غصبی در بنای یک خانه، رهن بر ویرانی آن خانه خواهد بود. (نهج البلاغه، کلمه ۲۲۲).

زیارت به سبک علما

مروزی بر زیارت حضرت رضا^(ع) در زندگی بزرگان

● پناهی امن و امان

همه تاپستان را در مشهد می‌ماند و هر شب به حرم مطهر می‌رفت تا امام رضا^(ع) را زیارت کند. بارها به او می‌گفتند که در جای خوبی اطراف مشهد برایش خانه بگیرند. اما هر بار در پاسخ می‌گفت: ما از پناه امام هشتم^(ع) جای دیگری نمی‌رویم.

(علامه طباطبایی، کتاب مرزبان وحی و خرد)

● احترام به زائر، مایه خشنودی امام

مدام به دنبال فرصتی برای زیارت

حضرت بود، حتی در ایام درسی، به زیارت حضرت می‌رفت، می‌گفت زائر امام رضا^(ع) حتی اگر از افراد معمولی باشد، بزرگ است و احترام دارد. احترام به زائر، احترام به حضرت است و موجب خشنودی امام می‌شود.

(آیت... شیخ مرتضی حائری، فصل‌نامه فرهنگ زیارت)

● وداع

هنگام وداع مثل بنده‌ای ذلیل در برابر مولای خود عجز و لایه می‌کرد. پس از مدتی که

روبه روی حضرت می‌ایستاد، اشک ریزان به سمت رواق «دارالسیاده» می‌رفت و صورت را روی عتبه می‌گذاشت و بعد به سمت درب صحن می‌رفت و لحظاتی می‌ایستاد. خداحافظی‌اش حدود یک ساعت طول می‌کشید.

(آیت... کوهستانی، کتاب بر قله پارسایی)

● ادب زیارت

مشهد که بود، هر روز به زیارت می‌رفت. در راه، ذکر و دعا می‌خواند. وارد حرم که می‌شد، مستقیماً به سمت ضریح می‌رفت و مدت‌ها در کنار قبر مطهر حضرت ایستاده دعا و زیارت‌نامه می‌خواند. حتی به دیوار هم تکیه نمی‌داد.

(آیت... بهجت، فصل‌نامه فرهنگ زیارت)

احکام

خداحافظی واجب است؟

پرسش

ایا خداحافظی هم مثل جواب سلام واجب است؟ چون در زبان عربی برای خداحافظی هم سلام می‌دهند؟ چرایی تفاوت این دو را هم در هر زبانی بفرمایید.

پاسخ اجمالی

قرآن کریم در توصیه‌ای کلی سفارش می‌کند پاسخ هر تحیتی را به همان اندازه یا بهتر از آن جبران کنید. [۱] اما این توصیه را نمی‌توان دلیلی بر وجوب فقهی چنین رفتاری دانست. از این‌رو بیشتر فقها معتقدند که جواب خداحافظی واجب نیست، ولی برخی از فقها [۲] آن را در شرایطی واجب کفایی دانسته و برخی [۳] نیز احتیاط نموده و آن را لازم می‌دانند. در هر حال، این موضوع، از جمله مسائلی اخلاقی بوده که حتی در صورت عدم وجوب، دارای استحباب بوده و شایسته است هر فرد دین‌داری آن را رعایت کند.

آیت... العظمی سیستمی: لازم نیست.

آیت... العظمی شبیری زنجان: اگر قصد تحیت به مخاطبان ولو به نحو اجمالی کند، جوابش بر یک نفر از مخاطبان واجب است.

آیت... العظمی مکارم شیرازی: احتیاط آن است که پاسخ دهد.

آیت... هادوی تهرانی: خبر واجب نیست، هرچند بهتر است جواب دهد.